

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Для адекватного відтворення у законі чи в нормативно-правовому акті Національного банку України (далі – НБУ) процесів, які відбуваються у банківській діяльності, потрібно постійно виявляти, досліджувати та використовувати об’єктивні закономірності, що породжують та спрямовують ці процеси. Саме тому передумовою розробки проекту банківського нормативно-правового акту, спрямованого на врегулювання банківської діяльності, має бути пізнання тих умов, факторів та обставин, тих суспільних і, передусім, банківських відносин, регулювання яких зумовлено суспільними потребами. На пізнавальному аспекті правотворчості акцентується увага і в деяких її визначеннях, наприклад, правотворчість як “діяльність, побудована на пізнанні об’єктивних соціальних потреб та інтересів суспільства” [1, с. 415].

У той же час С.С. Алексєєв звертає увагу на те, що саме в правотворчості концентровано, “кінцево” виражаються об’єктивно зумовлені вимоги суспільного життя та творча діяльність компетентних органів щодо розроблення та включення тих чи інших норм у правову систему. Правотворчість, виражаючись в особливих правовідносинах, призначена постійно підтримувати її стан, забезпечувати її відповідність соціальним потребам, втілювати передовий юридичний інструментарій і, тим самим, постійно й активно впливати на характер, стан і дієвість правового регулювання [2, с. 227].

Характерною рисою пізнання у банківському регулюванні є те, що відображення дійсності внутрішньо передбачає безпосереднє практичне втілення результатів пізнання, які закріплюються в акті банківського законодавства. Отримані знання мають значення внаслідок досягнення поставленої мети, пов’язаної з організацією банківської системи та регулюванням банківської діяльності.

Процес переходу від пізнання явищ банківської діяльності до розробки проекту банківського нормативно-правового акту є складним і досить ємним процесом багатоступеневого розширення та конкретизації знань.

Якщо пізнання у банківському регулюванні є процесом розумового перетворення об’єктивної дійсності через нормотворче усвідомлення в прийнятті нормативно-правового акта, то його виконання є зворотним процесом перетворення нормотворчого усвідомлення в об’єктивно існуючу дійсність – банківську діяльність.

У правовому розумінні банківська діяльність є сукупністю правових дій, проведених певними суб’єктами у формі, якої вимагає закон або договір. У даному аспекті банківська діяльність становить систему постійно здійснюваних угод і операцій, спрямованих на отримання прибутку [3, с. 421].

Результатом наукового пізнання є формування системи сучасних принципів банківської діяльності. Правове регулювання банківської діяльності ґрунтується на певних принципах, які відображають її сутність та зміст, а також вимоги об'єктивних економічних законів, що діють у цій сфері. Ефективність банківського регулювання залежить від характеру та рівня імплементації його основоположних принципів у законодавчу та правозастосовну діяльність.

Принципи правового регулювання банківської діяльності виконують системоутворюючу функцію, забезпечують органічний взаємозв'язок між суб'єктами та об'єктом банківських правовідносин. Виконуючи нормативну функцію, ці принципи визначають характер прав та обов'язків у процесі розвитку банківських правовідносин.

Встановлення та дослідження принципів банківської діяльності має не лише теоретико-пізнавальне, а й практичне значення. Неврахування цих загальних засад банківської діяльності унеможлиблює не лише ефективне банківське регулювання, а й правильне тлумачення й застосування норм банківського права, що є особливо актуальним у зв'язку із наявністю у банківському законодавстві вад, невідповідностей і суперечностей.

Норми банківського права мають узгоджуватися із принципами, оскільки невідповідність є підставою для їх скасування або зміни. Однак у цьому випадку право не слід розуміти вузько нормативно, тобто заперечуючи саму можливість надпозитивних принципів права, які є критерієм легітимності законодавства й можуть за наявності в ньому прогалин застосовуватися судом.

Рівність приватних та публічних засад у банківському праві повинна стати концептуальною засадою подальшого вдосконалення банківського законодавства, а також і принципом банківського права.

Принципами банківської діяльності є, зокрема, принцип права власності, принцип свободи банківської діяльності, принцип захисту конкуренції, принцип заборони монополізації на ринку банківських послуг, принцип гармонізації інтересів суб'єктів банківської діяльності, принцип незалежності центрального банку, принцип відповідальності, принцип поєднання державного регулювання банківської діяльності з саморегулюванням, принцип збереження банківської таємниці.

Література

1. Теория государства и права [Текст] : курс лекций / [Байтин М. И., Борисов В. В., Григорьев Ф. А. и др.]; под ред. Н. И. Матузова, А. В. Малько. – [2-е изд.]. – М. : Юристъ, 2000. – 776 с.
2. Алексеев С. С. Общая теория права [Текст] : учебник / С. С. Алексеев. – [2-е изд.]. – М. : Велби ; Проспект, 2008. – 576 с.
3. Орлюк О. П. Фінансове право. Академічний курс [Текст] : підручник / О. П. Орлюк. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 808 с.

Спіфанов, А.О. До питання правового регулювання банківської діяльності [Текст] / А.О. Спіфанов // Актуальні проблеми правового регулювання фінансово-кредитних відносин в умовах кризи: практика правозастосування і шляхи її вдосконалення : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (4-5 червня 2010 р.). - Суми : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; УАБС НБУ, 2010. - С. 124-126.